

O RECUPERARE OBLIGATORIE

*Cartea Reghinei** nu este un roman ușor de parcurs. Cititorul trebuie mai întâi să depisteze vocea narativă și să stabilească acele coordonate temporale pe care se pliază acțiunea propriu-zisă a cărții. În legătură cu dimensiunea dramatică și tragică a existenței suntem avertizați prin foarte dese referiri la *Cartea lui Iov*. Aproape toate capitolele încep cu un mic citat din aceasta. Ioana Nicolaie este o creatoare de limbaj. Sutele de regionalisme ce dau un parfum aparte scrierii se află în complementaritate cu o anumită dimensiune lirică. Așa cum am spus, la începutul lecturii, jocul vocilor narative e greu identificabil, mai ales că autoarea știe să le confere acestora un corp comun, subordonat unei perspective unice. Există în carte un permanent balans între vocea Reghinei și cea auctorială. Are dreptate Bogdan Crețu în articolul său din „Observator cultural” (nr. 992/ 2019) că „perspectiva e a personajului, dar fraza e a autoarei”. Femeia de la țară cu puțină școală nu ar fi fost capabilă de expresiile elevate și de lirismul în stare să adune aluviunile narative pentru a le elibera frumusețea latentă. Și, dacă am ajuns în acest punct, trebuie să spun despre *Cartea Reghinei* că este o carte frumoasă, ce se citește dintr-o suflare, chiar dacă majoritatea cititorilor nu înțeleg pe deplin acele regionalisme ce fac parte din esența cărții.

Există și o dimensiune fantastic-mitologică a romanului. Există multe expresii în acest sens, dar mă voi opri deocamdată la „vara de trei ani”: „Viața a fost atunci, singura viață a fost atunci. Trei ani până la ești proastă ca o vacă, taci. Trei ani fără ai ajuns cu burta la gură. E chiar începutul, și-n jurul grădinii răchițele au crescut până la cer. Damian taie mlădițele, le împletește, face gardul. În fiecare aprilie-l face, seva a pătruns sub lemn și lumea-i deodată mai moale. E sprinten, fuge, creangă păcatoasă, până la urmă tot o să stai cum te-așez. Dar nu suduie niciodată cu de-alea rele și nici cu de-alea sfinte”. Nostalgia verii de trei ani, primii trei ani de dragoste, este unul din laitmotivele cărții, mai ales că venirea pe lume a celor doisprezece copii aduce cu sine multă suferință acestei mame, despre care ea însăși spune că are un corp de peste o mie de kilograme: „Nu, domnule doctor, eu am fost mereu prima. Poate de-aceea și-acum mi-a crescut atâta tensiunea! Am doisprezece copii, adică un singur trup de peste o mie de kilograme. Nu v-aud, vâslesc prin cea mai groasă ceață, ca atâtea ori în ultima vreme”. Fiecare copil a venit pe lume rupând o bucăciță din trupul ei, care, în loc se împuțineze, a căpătat

proporții fabuloase. Multe dintre personajele romanului sunt la limita dintre real și fantastic, în sensul că sunt exploatare acele segmente de real neobișnuit, care sparge tiparele contingentului. Se iese din normal, fără a se intra în zonele misterioase ale fantasticului.

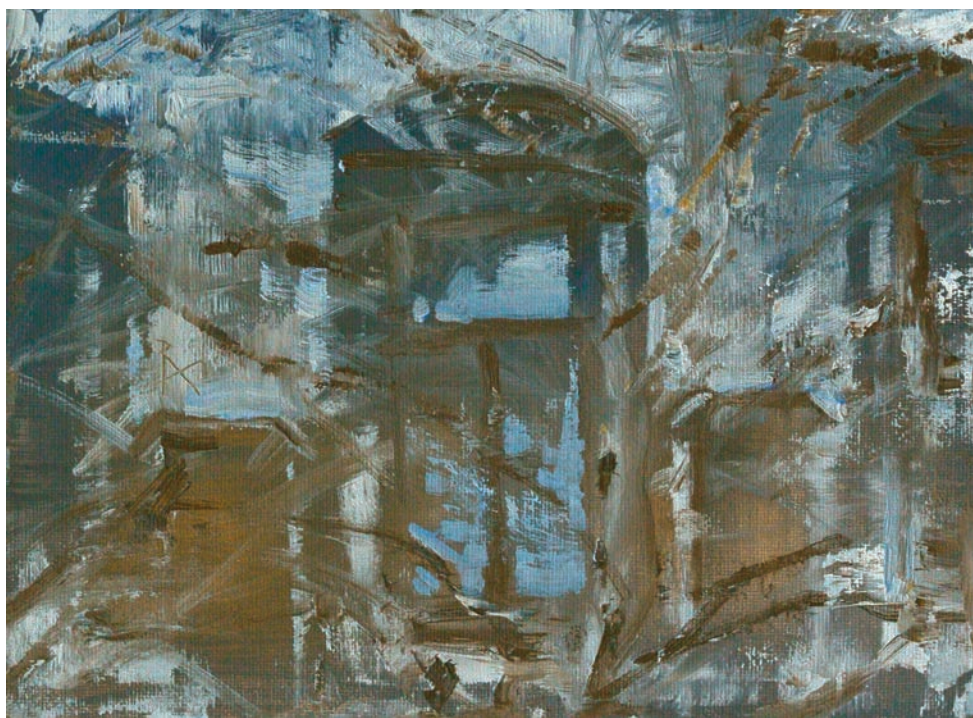
Societatea în care trăiește Reghina este una eminentamente patriarhală, cu toate că vremurile sunt relativ apropiate de cele ale noastre, acțiunea romanului petrecându-se în anii '80-'90. Bărbatul are dreptul să-și bată soția, să o înșele pentru simplul motiv că este bărbat. Femeile nu au multe drepturi: „Când mă gândesc cât de mult mi-ar fi plăcut mie la liceu, în Armadia. Pe vremea aia, că m-am născut în 1907, făceai totul pe ungurește. Și învățai și germană, că aia avea să-ți prindă bine oriunde te duceai. Noi aveam munții ăștia doi, despre Cormăița, ne descurcam bine. Și-am făcut șapte clase, că atâta m-au lăsat. Nu că nu s-ar fi putut, dar ce-i trebuie știință unei fete? Să-nvețe de-ale casei, țesutul, cusutul, torsul, să fie credincioasă, că mult câștig o să aibă în viață, nu?”. Monologurile interioare ale protagonistei ajută mai mult decât prezentarea exterioară a acțiunii la înțelegerea acestui tip de lume.

La începutul romanului, Reghina este o femeie frumoasă, practic un copil de nici șaptesprezece ani, nevoită să se mărite cu Damian, deși îl iubea pe altul. Își acceptă repede situația și caută să găsească binele din orice. Se creează o stare de tensiune dintre prezentul relatărilor și rememorarea de la sfârșitul vieții, când Reghina, avându-i pe toți ai săi în jurul său, reconstituie cronologic (sau într-o cronologie dictată de nevoia ei compulsivă de a povesti) întreaga ei existență. Cum e și firesc, faptele trecutului par altfel, cu implicații mult mai profunde decât au fost ele în realitate la acea vreme. Totuși, o meditație asupra trecerii anilor nu are cum să n-o transforme într-un om rațional, conștient de sfârșitul iminent, sfârșit care ar însemna dispariția unei lumi construite din povești, acestea fiind legate în mare măsură de nașterile repetate. Reghina, mamă eroină, este un personaj tipic, cât și atipic pentru lumea în care trăiește. Nu este la fel cu celelalte soții, deși, în aspirațiile reprimite și în devotamentul pe care îl manifestă față de tot, se apropie cumva de tipul femeii de la țară. Reghina este o lume în sine, atât simplă, cât și complexă. Simplitatea este dată de bucuria pe care o aduc lucrurile mărunte, de fiecare zi, complexitatea derivă dintr-o filosofie a vieții, pe care cititorul o poate deduce din monologurile interioare

la care am făcut deja referire. O scenă importantă în economia romanului este aceea în care Reghina, după una dintre nașteri, este în pericol să moară. Aude și simte tot ce se petrece în jurul ei, dar nu poate, până la un moment dat, să facă nici măcar un gest, aflată într-o anestezie aproape echivalentă cu moartea: „Nu m-am trezit de trei zile. Cum se face că dorm și totuși aud? – O iau pe micuță, tocmai zice un glas de femeie. N-am văzut copil mai frumos ca ea. Știți cum o cheamă? – Nici nu cred că-i declarată la biroul de nașteri. [...] – Nu-mi ia nimeni copilul dau să strig. Dar afară nu răzbate nici măcar o șoaptă. Bat cu pumnii în ceva, degeaba, pereții nu se mișcă. Somnul e bumbac lipit adânc de obraji”. Există multe astfel de stări foarte bine exploatate din punct de vedere narativ.

Jocul dintre prezent și trecut trebuie urmărit cu atenție. Alunecarea într-un timp mai îndepărtat se face cu o naturalitate abia perceptibilă. Și acesta este un mare merit al cărții, anume că personajul nu face din trecerea timpului un prilej de suferință, ci unul de contemplație. Lumea copilăriei, urmată de vara de trei ani reprezintă o anumită vârstă de aur. Venirea pe lume, rând pe rând, a copiilor aduce bucurie și suferință, dar mai presus de toate se află asumarea de neclintit a vieților ce se rup din trupul ei.

Viața în comunism decurge după tiparele ei obișnuite: „Ce se bucură toți, de la sărbători n-au mai pus ceva în gură. Au dispărut eugenii de la Aprozar, s-au golit rafturile. Bomboane cu lapte mai cumpăr câteodată, că și Autoservirea e goală. Înghețata vine de două ori pe an, și-atunci n-apucă ei”. Cu toate acestea, lipsurile nu sunt privite ca niște absențe vitale din viața oamenilor, a copiilor. Lucrurile sunt cum trebuie ele să fie. Lipsa mărfurilor din magazine și efectele naționalizării nu constituie o miză a cărții. Astfel de lucruri sunt consemnate în treacăt. Chiar și prezența răului în lume este privită cu oarecare detașare. Reghina observă la un moment dat că „în tot binele se găsește și un pic de rău” și, pe cale de consecință, nu are cum să nu se întrebe dacă în rău se poate afla și o fărâmă de bine. Și așa este. Relația cu soțul ei, Damian, e marcată de acest amestec, uneori nediferențiat, dintre bine și rău. Eroina trăiește în rău cu o demnitate rar întâlnită. Știe, însă, să se și bucure atunci când viața îi oferă acest prilej. Marea ei realizare sunt copiii, șase băieți și șase fete, și faptul că a izbutit să rămână în viață după fiecare naștere.

Cer in Burggarten II

Tema vieții și a morții constituie un prilej pentru autore de a insera (în mod cât se poate de natural) numeroase aspecte etnografice. Ele nu sunt doar niște elemente figurative, ele au rolul lor în definirea acestei lumi, pe cât de insolite, pe atât de ușor de recunoscut. Insolite prin modalitatea de expunere, ușor de recunoscut prin apartenența la satul românesc patriarhal.

Spre finalul romanului, devine cât se poate de limpede legătura dintre *Cartea Reghinei* și *Cartea lui Iov*. Modalitatea de expunere trece de la persoana I la persoana a III-a: „Era într-o țară o femeie care se numea Reghina. Și femeia aceasta nu era desăvârșită, căci ascundea în suflet o vină mare. Ea se temea de Dumnezeu și se abătea de la rău. A născut șase fii și șase fiice. Pe alți doi copii n-a reușit să-i aducă pe lume. Avea douăzeci de oi, două vaci, doi porci, găini și curci. Și femeia aceasta era mai neînsemnată decât toți, o slujitoare, o slujnică de alb, care-ar fi putut fi în tot ceasul alungată. Femeia trăia într-o grădină mare, care nici măcar nu era a ei, căci o primise dar de nuntă. Și mai avea o ladă de zestre, încăpătoare, în care nu se știa ce păstrează”. În finalul cărții, se revine la parabola verii de trei ani, un anotimp încărcat acum, la sfârșit, cu semnificații noi.

Lumea Reghinei e una în care realismul și fabulosul coexistă, totul fiind articulat poetic. Aceasta mi se pare cea mai importantă trăsătură a romanului. Prin ea se realizează o recuperare creatoare a unei lumi desprinse parcă din zorii miturilor și ai poveștilor. Ioana Nicolaie a dat, iată, una dintre cele mai convingătoare cărți apărute până acum în 2019.

*Ioana Nicolaie, *Cartea Reghinei*, Editura Humanitas, București, 2019.